

УДК 378:159.923

Беспарточна О. І., Анісимов А. О.

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Кременчук

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ

Розглянуто особливості педагогічної взаємодії викладачів, студентів та інформаційно-комунікаційного середовища навчального закладу у розрізі трисуб'єктної дидактики. Визначено роль кожного суб'єкта педагогічної взаємодії. Виділено та обґрунтовано умови, за яких відбувається ефективна педагогічна взаємодія учасників навчального процесу, а саме: творчий стиль педагогічної діяльності викладачів; ІКТ-компетентність учасників педагогічної взаємодії; педагогічний моніторинг підготовки фахівців; організація соціально-психологічної атмосфери, ефективної для навчально-пізнавальної діяльності.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, трисуб'єктна взаємодія, педагогічні умови, інформаційно-комунікаційне навчальне середовище.

Беспарточная Е. И., Анисимов А. А.

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского, Кременчуг

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧАСТНИКОВ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО - КОММУНИКАЦИОННОЙ ОБУЧАЮЩЕЙ СРЕДЫ ВУЗА

Рассмотрены особенности педагогического взаимодействия преподавателей, студентов и информационно-коммуникационной среды учебного заведения в разрезе трисубъектной дидактики. Определена роль каждого субъекта педагогического взаимодействия. Выделены и обоснованы условия, при которых происходит эффективное педагогическое взаимодействие участников учебного процесса, а именно: творческий стиль педагогической деятельности преподавателей; ИКТ-компетентность участников педагогического взаимодействия; педагогический мониторинг подготовки специалистов; организация социально-психологической атмосферы, эффективной для учебно-познавательной деятельности.

Ключевые слова: педагогическое взаимодействие, трисубъектное взаимодействие, педагогические условия, информационно-коммуникационная учебная среда.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Інтеграція вищої школи України до загальноєвропейського освітнього простору, адаптація до світового інформаційного простору обумовлює зміну ведучих принципів педагогіки, реформування системи вищої освіти, необхідності організації інформаційно-навчальних середовищ вищих навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних та телекомунікаційних технологій.

Активний моно вплив викладача, прийнятий в авторитарній педагогіці, поступається сьогодні взаємодії, що базується на спільній діяльності учасників навчального процесу (педагогів та студентів) як рівноправних партнерів, а інформаційно-комунікаційне навчальне середовище ВНЗ (ІКНС ВНЗ) являє собою ще один активний суб'єкт передачі знань. Отже виникає трисуб'єктна взаємодія між викладачем, студентом та ІКНС, яка є неперервною і постійною у просторі і у часі та спрямована на реалізацію освітніх потреб студента.

Мета статті: виділити та розкрити сутність педагогічних умов, які забезпечують ефективну педагогічну взаємодію учасників навчального процесу в умовах функціонування інформаційно-комунікаційного навчального середовища вищого навчального закладу.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Проблема взаємодії викладачів і студентів розроблялася в педагогіці в різних аспектах: як педагогічне спілкування (О. Бодальов, В. Кан-Калик, І. Зимня, С. Кондратьєва та ін.); як істотна характеристика педагогічного процесу (В. Сластьонін); як діяльність, спрямована на розвиток того, хто навчається, становлення його особистісної позиції, підтримку проявів його самостійності (О. Газман, Н. Михайлова, С. Юсфін); як сукупність педагогічних ситуацій (І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос та ін.); як навчання в малих групах («cooperative learning») Р. Славін («Навчання в команді»), Шл. Шаран («Групові дослідження») та ін.; як організація навчального співробітництва у колективних, кооперативних, групових формах роботи (О. Донцов, В. Дьяченко, О. Захаренко, С. Якобсон та ін.).

Визначення поняття «педагогічна взаємодія» зводиться до кількох ключових тверджень, а саме:

- педагогічна взаємодія є різновидом, виявом феномена взаємодії;
- педагогічна взаємодія пов'язана з взаємовпливом людей один на одного;
- педагогічна взаємодія реалізується у процесі спільної діяльності суб'єктів навчального і виховного процесу;
- у навчально-виховному процесі найбільш ефективним механізмом педагогічної взаємодії є комунікативний.

Ми поділяємо думку Л. Ковальчук, яка педагогічну взаємодію розглядає як систему синергетичної взаємодії суб'єктів навчального процесу, що розгортається на рівні різних діяльнісних підсистем і спрямована на навчання, освіту, виховання, розвиток, формування особистості [2]. Адже під час навчання студентів педагогічна взаємодія є системною структурою різних діяльнісних підсистем (наприклад: «викладач ↔ студент», «викладач ↔ комп'ютер», «студент ↔ комп'ютер», «студент ↔ студент», «викладач ↔ комп'ютер ↔ студент», «викладач ↔ студент ↔ роботодавець» тощо).

Для кожної з підсистем властиві певні свої механізми розгортання педагогічної взаємодії, такі як:

- взаємини (викладач і студент як суб'єкти взаємодії, здатні до самоорганізації й самореалізації, а тому, впливаючи один на одного, змінюються якісно);
- зв'язки (вони характеризують характер змін, ступінь активності кожного із суб'єктів у педагогічній взаємодії);
- педагогічний вплив (передбачає активні дії викладача, який, прагнучи досягти намічених цілей у навчальному процесі, використовує заохочення, переконання, створення ситуації успіху та інші методи);
- взаєморозуміння (сприяє формуванню єдиного змістового поля суб'єктів взаємодії, що дає їм змогу в процесі навчання діяти за відповідно розробленими алгоритмами, програмами, планами тощо);
- координація (цей механізм взаємодії пов'язаний з пошуком засобів, що забезпечують відповідність, сумісність у діях, узгодженість в операціях);
- кооперація (суб'єкти взаємодії беруть участь у виконанні спільних проектів або різних, але пов'язаних між собою завдань) та ін.

Розробка у вищих навчальних закладах інформаційно-комунікаційних навчальних середовищ та реалізація навчання їх засобами зумовлює виникнення ще одного суб'єкта навчального процесу, який активно розвивається та впливає на процес навчання.

Погоджуючись з думкою Л. Максимової [4], під інформаційно-комунікаційним навчальним середовищем вищого навчального закладу (ІКНС ВНЗ) розуміємо інтегративну,

здатну до динамічного оновлення особистісно-зорієнтовану педагогічну систему, яка об'єднує у собі інформаційні навчальні ресурси, комп'ютерні засоби навчання, засоби педагогічного моніторингу, педагогічні прийоми, методи і технології, зорієнтовані на вирішення завдань професійної підготовки майбутнього фахівця, який володіє необхідним рівнем професійних знань, практичних умінь та навичок.

Узагальнена структура ІНКС ВНЗ представлена на рис. 1.

Рисунок 1 – Узагальнена структура ІНКС ВНЗ (власне опрацювання)

Основне призначення інформаційно-комунікаційного навчального середовища – реалізація підготовки майбутнього фахівця, його основним структурним елементом є електронний навчально-методичний комплекс, який забезпечує інформаційно-предметний супровід процесу навчання, містить моделі знань, необхідні для професійної діяльності майбутнього фахівця, комп'ютерну діагностику знань та засоби комунікації між викладачем та студентом (групою студентів), студентів між собою в вижимах On та Off – line.

Погоджуючись з думкою Л. Петухової [6], вважаємо сьогодні що відбувається перехід до трисуб'єктної дидактики, яка, на думку науковця, є одними із напрямів педагогічної науки про найбільш загальні закономірності, принципи та засоби організації навчання, що забезпечує свідоме та міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок у межах рівноправних взаємин студента, викладача та інформаційно-комунікаційного навчального середовища (рис. 2).

Перший суб'єкт трисуб'єктної моделі відносин – викладач ВНЗ – виконує роль інструктора, посередника, наставника, що оперативне керує навчальним процесом. Основне завдання викладача – розробляти і використовувати дієві організаційні форми для здобуття майбутніми фахівцями професійних умінь і навичок. Викладач перестає бути постачальником, «ретранслятором» знань, а починає виконувати функції інструктора та наставника.

Другий суб'єкт – студент – є рівноцінним учасником навчального процесу, який у процесі трисуб'єктної взаємодії активно співпрацює з викладачем, набуває умінь самостійного пошуку, збору й продукування навчальної інформації та має багато можливостей для впливу на зміст і процес власної професійної підготовки.

У моделі трисуб'єктних відносин відбувається перерозподіл ролей, переміщення центру з викладача на студента. Відбувається суттєва зміна ролі викладача як єдиного джерела фактів, ідей, принципів на роль консультанта, менеджера. Студент, у свою чергу, перетворюючись на активного суб'єкта педагогічної взаємодії, повинен вміти підтримувати зв'язок з викладачем, однокурсниками, провайдером освітніх послуг, технічним персоналом, адміністратором. Дана система дає змогу викладачу оперативно керувати навчальним процесом, а студентам постійно забезпечувати задоволення індивідуальних, освітніх потреб, ефективно сприймати і закріплювати матеріал, що в цілому призводить до оптимізації навчального процесу.

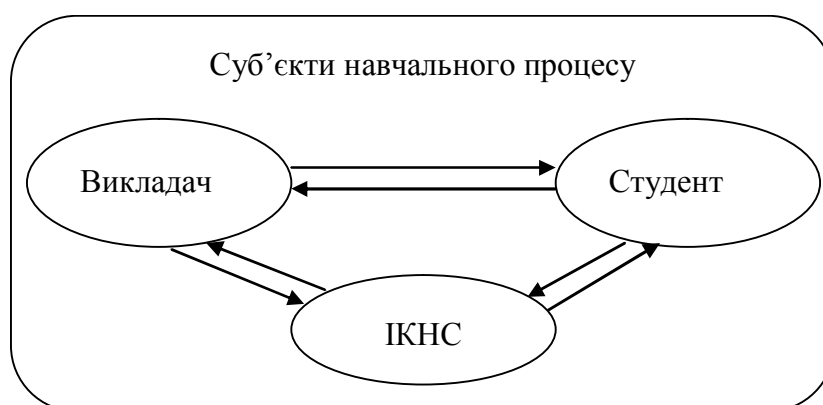

Рисунок 2 – Сучасна модель трисуб'єктних відносин (власне опрацювання)

Третій суб'єкт – інформаційно-комунікаційне навчальне середовище – розглядається як організована сукупність інформаційного, організаційного, методичного, технічного та програмного забезпечення, що сприяє виникненню й розвитку інформаційно-педагогічної взаємодії між студентом, викладачем і засобами нових інформаційних технологій, а також формуванню пізнавальної активності студентів за умови наповнення окремих компонентів середовища предметним змістом певного навчального курсу. Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище спрямоване на реалізацію вимог сучасної освіти, зокрема це середовище надає доступ до ресурсів у будь-який зручний час; володіє зручним, гнучким, дружнім, інтелектуальним сервісом, допомагає студенту знайти необхідні інформаційні ресурси, дані або знання; дозволяє організувати практично безкоштовні, зручні у часі контакти між будь-якою кількістю людей, забезпечити зручний і гнучкий обмін інформацією (причому в будь-якому вигляді) між ними та ін. [8].

В умовах трисуб'єктної взаємодії відбувається активна інформаційно-педагогічна взаємодія між викладачем, студентом та інформаційно-комунікаційним навчальним середовищем, яка дає можливість студенту здобувати професійні знання, набувати умінь і навичок професійної діяльності; викладачу – виконувати функції інструктора, наставника та керівника навчальним процесом; інформаційно-комунікаційному навчальному середовищу – реалізувати потенційні можливості, здібності майбутнього фахівця, підвищувати його навчальну мотивацію, розвивати індивідуальність майбутнього спеціаліста, формувати інформаційну культуру й світогляд.

Але ефективна педагогічна взаємодія між учасниками навчального процесу в умовах функціонування ІКНС ВНЗ можлива за дотримання певних педагогічних умов.

Термін «умова» визначається як: фактор (лат. factor – чинник), тобто рушійна сила, причина будь-якого процесу; «необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь».

Узагальнивши визначення поняття «педагогічні умови» різними науковцями, можна констатувати, що це поняття дослідники розглядають як: форми, методи, педагогічні прийоми та організаційні засоби здійснення процесу навчання (І. Зязюн, О. Пехота, О. Романишина, В. Стасюк, Л. Філіппова та ін.); умови та обставини, необхідні для перебігу педагогічного процесу (Е. Ганін, Н. Жукович-Дородних та ін.); умови, що забезпечують продуктивний і якісний процес професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог ринку праці (К. Добровольська, Н. Житник, О. Тинкалюк та ін.).

До педагогічних умов забезпечення ефективності педагогічної взаємодії учасників навчального процесу в умовах функціонування інформаційно-комунікаційного навчального середовища ВНЗ нами віднесено:

- 1) творчий стиль педагогічної діяльності викладачів;
- 2) ІКТ-компетентність учасників педагогічної взаємодії;
- 3) педагогічний моніторинг підготовки фахівців;
- 4) організація соціально-психологічної атмосфери, ефективної для навчально-пізнавальної діяльності.

Інформаційно-комунікаційне навчальне середовище як педагогічна система визначає нову роль викладача, на якого додатково покладаються такі функції: координування пізнавального процесу; коригування навчально-методичного забезпечення дисциплін; консультування при складанні індивідуального навчального плану студента та керівництво навчальними проектами в режимі віддаленого доступу.

Зміна ролі викладача та характеру його праці в умовах функціонування ІКНС викликають необхідність зміни стилю роботи викладачів вищих навчальних закладів із репродуктивного на творчий. Зважаючи на означене, ми виділили наступну педагогічну умову – творчий стиль педагогічної діяльності викладачів.

Репродуктивний стиль роботи викладача спрямований на засвоєння майбутніми фахівцями знань в умовах репродуктивної діяльності, що є необхідними компонентами навчально-пізнавальної діяльності студентів, закладає інформаційну основу їх професійних знань. Такий стиль роботи викладача є прийнятним на 1 та 2 курсах, коли задачі носять логіко-рефлексивний характер, або на початку опанування навчальної дисципліни, коли студенту необхідно з'ясувати логіку традиційних схем рішення завдань професійного характеру. Але репродуктивний стиль роботи не повністю сприяє продуктивному засвоєнню знань студентами, формуючи у них стереотипи мислення, пасивність у навчально-пізнавальній діяльності (орієнтація на переказування лекційного матеріалу, відсутність мотивації на розширення знань і потреби у самостійній роботі тощо), за такого стилю роботи викладача майбутній фахівець не набуває навичок самостійної роботи, не вчиться приймати самостійні рішення, стає пасивним виконавцем поставлених практичних професійних задач за певним алгоритмом.

Творчий стиль роботи викладачів вищої школи характеризується: умінням викладача сформулювати навчально-методичне забезпечення з дисципліни, яке створить умови для отримання базових теоретичних знань і практичних навичок, стимулюватиме студентів до пошуку нових професійних знань, нестандартних способів вирішення завдань в тому числі засобами ІКТ; умінням поставити навчально-пізнавальну проблему так, щоб викликати інтерес до роздумів, аналізу та порівняння відомих фактів, подій і явищ; підтримкою студента на шляху до самостійних висновків і узагальнень; компетентністю викладача щодо використання інформаційно-комунікаційного навчального середовища в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців та компетентністю викладача до педагогічної взаємодії зі студентом в умовах функціонування ІКНС ВНЗ.

Викладачу для реалізації педагогічної взаємодії важливо володіти професійно-предметними знаннями, професійно-педагогічними вміннями; психологічними знаннями про професійні позиції викладача у педагогічній взаємодії, викладач має займати позитивно-активну, творчо-інноваційну і стабільно-відкриту позиції, уникати конформістської позиції й при цьому бути толерантним до недоліків студентів і колег; вміти розпізнавати емоції студентів, адекватно реагувати на них та правильно обирати методи управління емоційними станами; обмінюватися інформацією та взаємодіяти у спільній діяльності.

Навчання студентів професії – це цілеспрямований процес безпосереднього оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками через використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій взагалі та засобами інформаційно-комунікаційного навчального середовища ВНЗ зокрема.

Вище викладене потребує визначення наступної педагогічної умови – ІКТ-компетентність учасників педагогічної взаємодії.

ІКТ-компетентність розуміють як інтегральну характеристику особи, що передбачає мотивацію до засвоєння відповідних знань, здібність до розв'язування задач у навчальній і професійній діяльності за допомогою комп'ютерної техніки і пристроїв (Т. Курова) [3].

Складові ІКТ-компетентності, описані на основі підходу ISTE (International Society for Technology in Education – Міжнародне товариство для технологій в освіті) [5]: ІКТ-бачення: розуміння й усвідомлення ролі і значення ІКТ для роботи і навчання впродовж життя; ІКТ-культура: спосіб розуміння, конструювання, світоглядного бачення цифрових технологій для життя і діяльності в інформаційному суспільстві; ІКТ-знання: набір фактичних і теоретичних знань, що відображають галузь ІКТ для навчання і практичної діяльності; ІКТ-практика: практика застосування знань, умінь, навичок у галузі ІКТ для особистих і суспільних професійних і навчальних цілей; ІКТ-удосконалення: здатність удосконалювати, розвивати, генерувати нове у сфері ІКТ і засобами ІКТ для навчання, професійної діяльності, особистого розвитку. Тобто ІКТ-компетентність сьогодні є обов'язковою складовою професійної компетентності фахівця будь-якого напрямку.

В умовах функціонування ІКНС викладач повинен не тільки надати студенту актуальні знання з навчальної дисципліни, але і:

- сформувати у студента навички роботи з інформацією та вміння конструктивно і ефективно взаємодіяти й працювати в команді, зокрема через мережу Інтернет;
- залучити його до наукової діяльності та навчити майбутнього фахівця постійно розвивати свої здібності: мислити, вибирати, аналізувати, критично ставитися до інформації;
- навчити здобувати знання самостійно, користуючись, в тому числі, ресурсами мережі Інтернет та логічно обґрунтовувати свої дії.

Компетентність викладача щодо використання інформаційно-комунікаційного навчального середовища передбачає його готовність і здатність змістовно наповнювати, оперативно змінювати його ресурси та продуктивно його використовувати в процесі навчання майбутніх фахівців.

Основними характеристиками компетентності викладача щодо педагогічної діяльності засобами ІКНС є: обізнаність про можливості, структуру, зміст, способи, засоби та прийоми ефективного використання ресурсів ІКНС в ході навчання фахівців (когнітивний компонент); вміння використовувати ресурси інформаційно-комунікаційного навчального середовища в процесі навчання фахівців (операційний компонент); регулювання механізмів самопізнання (самооцінка, самоаналіз, самовдосконалення), самопроекування та управління власною діяльністю в процесі побудови процесу навчання засобами інформаційно-комунікаційного навчального середовища (рефлексивний компонент).

Робота викладача, пов'язана із формуванням змістової частини (контенту) ІКНС, його безпосередня участь у реалізації навчання майбутніх фахівців його засобами, вирішує одну з

проблем інформатизації сучасної вищої економічної освіти – проблему готовності викладачів до роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями та одну із основних проблем професійної підготовки фахівця – неготовністю викладачів до підготовки конкурентоздатного фахівця, відповідно до реалій часу.

Якість підготовки майбутнього фахівця залежить від безперервного спостереження та контролю за станом і розвитком педагогічного процесу, його коригування у разі необхідності, тобто педагогічного моніторингу.

Під педагогічним моніторингом розуміють безперервний супровідний контроль і поточне коригування взаємодії педагога й студента в організації й здійсненні навчально-виховного процесу (О. Касьянова) [1].

На тактичному рівні мета моніторингу – це діагностика стану та результатів професійної підготовки; обґрунтування умов оптимальної організації та корекції змісту професійної підготовки фахівців.

Оперативні цілі моніторингу – це збір об'єктивної інформації про результати професійної підготовки в їх динаміці; обробка, узагальнення й аналіз зібраної інформації; встановлення кореляційних залежностей між особистісними (професійно-особистісними якостями), когнітивним (професійними знаннями) та діяльнісним (професійними вміннями) компонентами процесу навчання.

Отже, педагогічний моніторинг повинен відображати:

- ступінь забезпечення умов навчання – зміст навчання майбутніх фахівців з позицій державних і ринкових вимог (наявність якісних стандартів професійної підготовки студентів), організацію процесу підготовки майбутнього фахівця (навчання та проходження практик), рівень науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу у вищому навчальному закладі;
- рівень досягнення мети навчання – реальні результати навчання, рівень конкурентоздатності випускників, рівень професійної діяльності науково-педагогічних працівників.

Основними функціями педагогічно моніторингу є:

- інформаційно-аналітична – на підставі даних про результати навчання, виконання навчального плану, рух студентів, здійснюється аналіз стану загальної підготовки студентів, з'ясовується результативність навчального процесу (керівництвом та викладачами ВНЗ), виявляється професійна некомпетентність педагогічних кадрів навчального закладу у питаннях діагностики, прогнозування й аналізу процесу становлення фахівців;
- прогностична – фіксування поточних результатів навчання за певний проміжок часу, які є основою для прогнозування і внесення коректив для покращення рівня підготовки фахівця;
- діагностична – порівняння поточного рівня знань, умінь, навичок майбутнього фахівця з попередніми досягненнями студентів та відповідно до норм і стандартів професійної освіти та з урахуванням вимог ринку праці, виявлення проблем, чинників, відхилень від цих норм, стандартів і вимог;
- управлінська – пов'язана з прийняттям управлінських рішень, спрямованих на усунення небажаних наслідків, виявлених у результаті діагностики та направлених на поліпшення якості підготовки фахівця;
- коригуюча – відстеження прогалів у знаннях студентів, виявлення причин, які впливають на якість та рівень результатів навчання майбутніх фахівців, організація відповідних корекційних заходів.

Перераховані функції можуть бути реалізованими та мати ефект при дотриманні таких дидактичних вимог до моніторингу: індивідуальному характері процесу, який вимагає

наявності у викладача інформації про результати навчання кожного студента; систематичності, регулярності проведення моніторингу результатів навчання на всіх етапах процесу підготовки фахівців; диференційованому підході, який враховує особливості кожного навчального предмета та індивідуальні якості студентів.

Педагогічний моніторинг підготовки студента у ВНЗ має бути реалізований в рамках кожної навчальної дисципліни безпосередньо викладачами. Аналітичні дані для прийняття рішень щодо корекційних заходів можуть бути отримані за допомогою комп'ютерного тестування знань (програмні продукти для комп'ютерного тестування знань є складовою інформаційно-комунікаційного навчального середовища), за результатами виконання завдань для самостійного розв'язання.

На підставі отриманих даних викладач відстежує слабкі місця у теоретичних знаннях та практичних уміннях студентів, виявляє причини, які на це впливають. Можливості інформаційно-комунікаційного навчального середовища дозволяють оперативно внести зміни у змістовну частину електронного навчально-методичного комплексу дисципліни (функція коригування) та після повторного опанування матеріалу провести моніторинг підготовки студента.

Спостереження та контроль за станом і розвитком власної підготовки в рамках кожної навчальної дисципліни може здійснювати сам студент, для цього у складі електронного навчально-методичного комплексу кожної дисципліни (рис.1) повинно бути передбачено модульний контроль – тести та завдання для перевірки знань. Студент може перейти до опанування матеріалу наступного змістовного модуля навчальної дисципліни у разі отримання позитивної оцінки за попередній змістовний модуль.

Стосовно професійної діяльності викладачів педагогічний моніторинг в умовах функціонування ІКНС ВНЗ повинен дати відповідь на питання: наскільки повно та доцільно розроблено електронний навчально-методичний комплекс дисципліни.

Педагогічний моніторинг ресурсів електронної бібліотеки ВНЗ полягає у з'ясуванні стану забезпечення навчальних дисциплін джерелами (підручниками, навчально-методичними посібниками, науковими статтями, та ін.) та рівня їх актуальності (інформаційно-аналітична функція, яка виконується викладачами).

Наступна педагогічна умова - організація прийнятної соціально-психологічної атмосфери, ефективною для навчально-пізнавальної діяльності студентів. Термін «соціально-психологічна атмосфера» використовується з поняттями «психологічний клімат», «морально-психологічний клімат», позначаючи якісний бік міжособистісних стосунків, що виявляється у сукупності внутрішніх (психологічних) умов, сприятливих або непродуктивних для ефективною навчально-пізнавальною діяльності викладача і студентської групи [7].

Насамперед це створення атмосфери, позитивно орієнтованою на кожен особистість, відкритою до широкій, безпосередньої, довірливою міжособистісною взаємодією, що забезпечує умови розвитку демократичних взаємин у вищій школі. З цією метою кожен момент педагогічної взаємодії, організації навчального процесу повинен слугувати вияву поваги, довіри до кожної особистості, толерантності до її думок, дій, чуйності до внутрішнього стану, переживань. Все це стає реаліями освітнього середовища у вищій школі за умови:

- врахування думки кожного учасника процесу. Своєрідності його культури, індивідуальних особливостей без приниження гідності, образи особистості, навіть якщо його висловлювання, поведінка не відповідають очікуванням викладача, відрізняються від поглядів, ціннісних оцінок інших;
- прийняття кожного студента, виокремлення його цінності як особистості, зосередження уваги на його успіхах і позитивних сторонах; виокремлення й позитивна оцінка навіть найменших досягнень студентів, розвиток віри у подальші успіхи;

- відсутність критики, засудження особистості, натомість аналіз ситуації, оцінка поведінки студента з огляду на перспективи його майбутньої професійної діяльності, особистісний розвиток.

Ініціатором розвитку довіри, толерантності до кожного є викладач. Його поведінка на засадах зазначених ідей зумовлює позитивний емоційний відгук багатьох студентів, особливо тих, у кого рівень розвитку соціальних якостей, культури сприятливий до таких педагогічних впливів.

Створення психологічної, незагрозованої, але ділової атмосфери в освітньому середовищі вищої школи відповідає потребам студентів.

Використання можливостей ІКНС на лекціях, практично-семінарських заняттях приваблюють студентів, оскільки звільняють їх від довготривалого сприймання й конспектування необхідної інформації.

Створення ділової атмосфери у навчанні студентів – суттєва умова ефективної організації педагогічної взаємодії у професійній підготовці майбутніх фахівців, інтелектуального й особистісного розвитку людини з вищою освітою.

ІКНС ВНЗ у цьому разі розвиває суб'єктну позицію студентів й відповідає їхній потребі бути суб'єктом педагогічної взаємодії, коли студенти привчаються до саморегуляції поведінки, діяльності у навчальному процесі. Тому студентам доцільно надавати можливості для: вибору проблем для обговорення й дослідження, визначення способів, термінів виконання; висловлювання власних вражень, пропозицій щодо проведення навчальних занять; самостійного визначення шляхів, способів виконання запропонованих викладачем завдань, робіт; організації дій за визначеними разом з викладачем алгоритмами, схемами і без них; оцінки власних успіхів, результатів діяльності за певними критеріями.

Набуття студентами досвіду автономної організації діяльності в умовах функціонування інформаційно-комунікаційного навчального середовища, її саморегуляції сприяє їхньому самовизначенню, розвитку внутрішньої мотивації до навчання.

Термін «мотивація» використовується у сучасній науці у подвійному розумінні як визначення системи внутрішніх факторів, які спонукають поведінку людини (потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення і багато іншого), і як характеристика процесу, який стимулює і підтримує активну поведінку людини на певному рівні (пошук відповідей на питання типу «чому?», «з чого?», «з якою метою?»). Відповіді на ці питання дають сучасні вимоги до організації навчального процесу у вищій школі: формування потреби у підвищенні рівня знань, умінь, навичок та безперервної самоосвіти, які згодом сформують високопрофесійну кваліфікацію; забезпечення готовності до самостійного творчого пошуку необхідних професійних теоретичних та практичних знань; формування вміння працювати в колективі, адже групова форма навчальної діяльності створює кращу мотивацію ніж індивідуальна, що дозволяє долучати до активної роботи навіть пасивних студентів та керувати ними.

ВИСНОВКИ. Таким чином, сучасний навчально-виховний процес визначається наявністю трисуб'єктних відносин, що встановлюються між студентом, викладачем та інформаційно-комунікаційним навчальним середовищем ВНЗ, яке сьогодні є активним та рівноправним суб'єктом процесу навчання.

Педагогічними умовами, які забезпечують ефективність педагогічної взаємодії учасників навчального процесу в умовах функціонування інформаційно-комунікаційного навчального середовища ВНЗ є: творчий стиль педагогічної діяльності викладачів; ІКТ-компетентність учасників педагогічної взаємодії; педагогічний моніторинг професійної підготовки фахівців; організація соціально-психологічної атмосфери, ефективної для навчально-пізнавальної діяльності. Кожні із виділених педагогічних умов, здійснюючи рішення окремих напрямів забезпечення ефективності педагогічної взаємодії, пов'язані між собою, утворюючи комплекс.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Касьянова О. М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом / О. М. Касьянова, Т. Б. Волобуєва // Управлінський супровід моніторингу якості освіти. – Х. : Основа, 2004. – 96 с.
2. Ковальчук Л. Педагогічна взаємодія викладача і студентів під час використання нових інформаційних технологій навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін / Лариса Ковальчук // Вісник Львів. ун-ту. – Львів, 2005. – Вип. 19. – Ч. 2. – С. 17–25.
3. Курова Т. Г. ІКТ-компетентність студентів економічних спеціальностей / Т. Г. Курова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – К., 2012. – № 6(68). – С. 370–374.
4. Максимова Л. П. Педагогічні умови функціонування інформаційно-навчального середовища вищого навчального закладу економічного профілю / Л. П. Максимова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : науково-методичний журнал. – К. : Вид-во «Едельвейс», 2013. – Вип. 2. – С. 69–74.
5. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / В. Ю. Биков, О. В. Білоу, Ю. М. Богачков та ін. ; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. – К. : Атіка, 2010. – 88 с.
6. Петухова Л. Є. Розширення можливостей навчального процесу в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища / Л. Є. Петухова // Інформаційні технології в освіті : Збірник наукових праць. – М-во освіти і науки України, Херсонський держ. ун-т., 2010. – Вип. 6. – С. 32–37.
7. Равчина Т. Організація взаємодії студентів з освітнім середовищем у вищій школі / Т. Равчина // Вісник Львівського університету: сер.: Педагогічна. – Львів, 2005. – Вип. 19. – Ч. 2. – С. 4–16.
8. Співаковський О. В. До оцінювання взаємодії у моделі «Викладач – студент – середовище» / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, Н. А. Воропай // Наука і освіта. – 2011. – № 4. – С. 401–405.

Bespartochna O., Anisymov A.

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyyi National University, Kremenchuk

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ENSURING THE PEDAGOGICAL INTERACTION OF PARTICIPANTS OF EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONDITIONS OF FUNCTIONING OF INFORMATION-COMMUNICATION EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A UNIVERSITY

The article deals with the peculiarities of pedagogical interaction of teachers, students and the ICT environment of the institution in the context of three subject didactics. The role of each subject of pedagogical interaction is defined. The conditions under which the effective pedagogical interaction of educational process participants occurs have been highlighted among which are the following: the creative style of pedagogical activity of teachers; ICT competence of the pedagogical interaction participants; pedagogical monitoring training; the organization of social and psychological atmosphere for effective learning and cognitive activity.

Keywords: pedagogical interaction, Traub CCNA interaction, pedagogical conditions, information and communication learning environment.

REFERENCES

1. Kas'yanova, O.M. (2004), *Monitorynh v upravlinni navchal'nyh zakladom*, Osnova, Kherson, Ukraine. [in Ukrainian]

2. Koval'chuk, L. (2005), *Pedahohichna vzayemodiya vykladacha i studentiv pid chasvykorystannya novykh informatsiynykh tekhnolohiy navchannya u protsesi vuvchennya pedahohichnykh dystsyplin*, *Visnyk L'viv. un-tu*, iss. 19, p. 2, pp. 17-25. [in Ukrainian]

3. Kurova, T.H. (2012), *IKT-kompetentist' studentiv ekonomichnykh spetsial'nostey*, *Visnyk Kyuyivs'koho natsional'noho universytetu tekhnolohiy ta dyzaynu*, no. 6 (68), pp. 370-374. [in Ukrainian]

4. Maksymova, L.P. (2013), *Pedahohichni umovy funktsionuvannya informatsiyno-navchal'noho seredovyscha vyshchoho navchal'noho zakladu ekonomichnoho profilyu, Neperervna profesiyna osvita: teoriya i praktyka : naukovo-metodychnyy zhurnal*, iss. 2, pp. 69-74. [in Ukrainian]

5. Bykov, V.Yu., Bilou, O.V., Bohachkov, Yu.M. et al. (2010), *Osnovy standartyzatsiyi informatsiyno-komunikatsiynykh kompetentnostey v systemi osvity Ukrayiny : metod. rekomendatsiyi*, Atika, Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian]

6. Petukhova, L.Ye. (2010), *Rozshyrennya mozhyvostey navchal'noho protsesu v umovakh informatsiyno-komunikatsiynoho pedahohichnoho seredovyscha*, *Informatsiyni tekhnolohiyi v osviti : Zbirnyk naukovykh prats'*, iss. 6, pp. 32-37. [in Ukrainian]

7. Ravchyna, T. (2005), *Orhanizatsiya vzayemodiyi studentiv z osvitim seredovyschem u vyshchiiy shkol*, *Visnyk L'vivs'koho universytetu: ser.: Pedahohichna*, iss.19, p. 2, pp. 4-16. [in Ukrainian]

8. Spivakovs'kyu, O.V., Petukhova, L.Ye. and Voropay, N.A. (2011), *Do otsynyuvannya vzayemodiyi u modeli «Vykladach – student – seredovyshe»*, *Nauka i osvita*, no. 4, pp. 401-405. [in Ukrainian]

Беспарточна Олена Іванівна,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та філософії,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук
Полтавської обл., Україна, 39600.
Тел. +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@mail.ru

Bespartochna Olena Ivanivna,

Cand.Sc. (Ed.), Associate Professor,
Associate Professor of Pedagogy and
Philosophy Department,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi
National University,
20, vul. Pershotravneva, Kremenchuk,
Poltava Region, Ukraine, 39600.
Tel. +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@mail.ru

Анісимов Андрій Олександрович,

магістрант факультету права, гуманітарних і соціальних наук,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук,
Полтавська обл., Україна, 39600.
Тел.: +38(05366)36000.
E-mail: bespartochnay@mail.ru

Anisymov Andrii Oleksandrovych,

Student of Master's Degree of Faculty of Law
and the Humanities,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi
National University,
20, vul. Pershotravneva, Kremenchuk,
Poltava Region, Ukraine, 39600.
Tel.: +38(05366)36000.
E-mail: bespartochnay@mail.ru

Стаття надійшла 01.12.2016